

բայցում և առ գրքին առ լուս. — Բայց առ ամեան հողը՝ բայց ի հասարակ ձեւեր, շատ ան գոտ կը գործածուի նաև ուսպարք ձեւեր, այս է առանձին ցան Տամանիս առջընդունակ. զ. օր. մարգե, մարգերէ, ծովէ, ծովերէ, չեմ, չերե, մեմ, մեծերէ, աղջիկէ, աղջիներէ, հոգիէ, հոգի-ներէ, ոտէ, ողաքարեր են բարեւ տեղ կարել և ըստէ, մարգարտէն, մարգարտէն, ողաքարե, ծովերնեմն, շամարմէն, չերենամն, մկանըմն, մկանըմն, աղջիկարմէն, աղջիկարունամն, հոգումն, հոգիներունամն, պատուի, աղջուկն են. Այս են բայց առանձին բարեւ դիմուշ ու ու, և յօդի համ կը գործածուած տառն պայ յօդի քը մասնիցն առաջ կ'անցնին. զ. օր. հոգիւ, հոգիւրէ, հո- գիւրէ, հոգիներէն ներուսուած տեղ կ'առաքի, հոգումն, հոգումնէն, հոգունամն, հոգիներունամն են: Կամ նաև ոսց, ոց, անց, ու մասնիցներուն կազմուած տեսուի մը բայց առանձին ձեւեր ու, շատ քիչ գործածախան, զ. օր. օր մը որոց (= օրեւ ու ու մը), ուսուց քառուց ոսուի (= քառուց քառու են), ուս աղջու մորու պէտք է (= ի մորէ), որուց պիրել (= ի որու են), ուսուց ոսուի (= ոսուէ ասրի), էլու էղի (= պայիկ ու որի), բերուց բերուն (= բերն բերուն), պիսուց (= հնէն), ուշիւուց (= պայիկ ու որի), ուսուց (= ուսուջն), ուսուց (= շատ սանենի ի մը) են:

Յոյնակի գրքի բառական հայով և մասնիկով գրքածանոթիւնն ալ բաւական ազդրական է. զօր, որց (—պահենքը), զարութ (—զարկենքը) անուն (—կամքով) են. Յայտնի է որ տասնը բառապարփ են:

(ՄՆ-ՀԻ-ԱՐ Ք-Լ-Ա-Ի-Ք-Տ-Ւ) ՅՈՎՀ. Գ.Ա.ԶԱՐՈՒԺՅԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅՈՒՆ

1

$\{x_1, x_2, \dots, x_n\} = \{x_1, x_2, \dots, x_n\}$

Ասկէ յառաջ, պատուական Հանդէս
Ամստելայ, ուստիմաթերթի (1898, Մայիս
եր. 140) էջբուն մէջ ծանօթացոցած էինք
կրիստոն Աւետարան մը: Ահաւասիկ ուրիշ
Ճեղագիր մ'ալ, որ թէեւ շատ պահանառ,
բայց կրիստոն ըլլալուն կարեւորութեանը
պահանառ, Տարկ աւեսանք այս ալ ծանօթացը-
նել, “չ անսկի Ծննդեացուր”:

մասնեան հասարակ յաջնակի ի նշանակութեամբ գործածութեան լառ յամափ կը հանդիպներ, ոյլ և գեղ ցարդ քանի մը գաւառարարաւներու մէջ իրբեւ հասարակ ուղարկեան մասնակի առաջնորդութեամբ գործածութեան լառ յամափ կը հանդիպներ, ոյլ և գեղ ցարդ քանի մը գաւառարարաւներու մէջ իրբեւ հասարակ

2 Κρήτην για περισσότερο χρόνο την περίοδο της αποκλεισμός της.
3 Ηρώων για περισσότερο χρόνο την περίοδο της αποκλεισμός της.

Այս իբանից մատնին կազմը բռրորդվնի քայլայուած է, սկզբէն, մէտաղերէն, եւ նաեւ վերէրէն ալ բաւական մագաղաթեայ թէրթէր ինկած ու կորուած են, պյժմ մացած է Թոյն 142 մագաղաթեայ թէրթ, որ կ'երեւայ թէ՛ ժամանակին բաւական ընտիր տեսակէն են եղբար, բայց հիմայ մաշած ու աղտառած են, եւ մէկ քանին կիսովն պատուած: Թէրթէրն 19×14 հարդիորդական մեծութեամբ են: Մագաղաթին վլայսին հիմ գրուածքը քերուելէն եւըզ վերջին անդամանն գիրը միշտ մարդութեամբ բաւրէին է երկուին գրուած: Պարբերութեան մը վլրջ գտնուած երկոտոյ յիշտատիկարան մը կը վկայէ թէ վերջին գրիչը Ծովաննէն երկց ոմն է, ասիկա որոշ, բայց գրութեան թուականը, տեղն ու տէրը կը ման անծանօթ, խնայէն ըսկի՞ց շատ մը թէրթէրու: Հետ գժրախառաբար գլխաւոր յիշտատիկարանն ալինկած ըլլալուն համար. պյուս ամենայնին խորանի մը, կիսախորաններու եւ լուսանցաղըդերու նկարչութեան արուեստին ու բոլորտիքի ձեւն նայելով՝ վլրջն գրութիւնն ապահովապես ժի՞—ժի՞: դարձու գրութիւնն կրանք համարիլ եւ հետևաբար առաջին գրութիւնն այն է կրկնագինն աւելի, շատ աւելի կանոն ամանեան, որոյինքն քանի մը թէրթէրը՝ Գլանէին Երիտասէին են, եւ մանցալքին ամբողջ Մէջն Մերուցիսն եւ Յանորին, հնայէս ի ստորեւ յառաջ պիտի բերենք մանաման:

Հաւաքածց ձեռագրիս պյժմեան հանգամանքին մէջ պարունակութիւնն է.

1. Թղ. 1—33, Եսայեայ մարգարէուս
թիւն, որ կը սկսի Թ. գլուխ 1 համարէն, եւ
կը վերջանայ Ղ. գլուխ 11 համարզվ. Այստեղ
թղթեր ինկան ըլլալուն՝ վերստին կը սկսի, Թղ. 34—47, Ես. գլուխ 8 համարէն մինչեւ ԿԶ.
ալիսուն մեռօք.

2. Թղ. 48-53, Յառաջաբան Պաւլոսի
Առաքելց Նախակարգեալ ի գլուխ գրոց,
(Ձռդի ինկած է:)

3. Թ. 54—65, 8անկ. տեղեկութիւնք պաւզոսի թղթոց. թէ որբան են ընթերցուած, գումար, եւ վկայութիւնք եւ առնեմ:

4. թղ. 65—83, թուղթ չոռվանյեցոց; 5. թղ. 84—101, Ա. թուղթ կորնթացոց; — 6. թղ. 102—115, Բ. թուղթ կորրն-

Թացւոց: — 7. թղ. 116—119, գ. Թուղթ
կորնթացւոց քահանայիցն առ Պաւլոս Առա-
քեալ եւ պատասխանի (անվաւերական): 8.

թղ. 119—126, թուղթ առ գաղատացիս: —
9. թղ. 126—133, թուղթ առ եփսացիս: —
10. թղ. 133—138, թուղթ առ Փիլիպպցիս: — 11. թ. 139—142, թուղթ առ կողսացիս (կիսան մացեալ):

Գալով կրիսագրին, շառ զգուշութեամբ դիտող աչքերուն կը տեսնուին թէ:

թղ. 1—2, երկու թերթ հայերէն են:

թղ. 3—4, երկու թերթ յունարէն: թղ.

5—9, հինգ թերթ հայերէն: թղ. 10—13,

չորս թերթ յունարէն: թղ. 14—15, երկու

թերթ հայերէն: թղ. 15, մէկ թերթ յունա-

րէն: թղ. 16—19, չորս թերթ հայերէն:

թղ. 20, մէկ թերթ անորոշ: թղ. 21, մէկ

թերթ յունարէն: թղ. 22—24, երկու թերթ

հայերէն: թղ. 25—26, երկու թերթ յունա-

րէն: թղ. 27—33, եօթը թերթ հայերէն:

թղ. 34—40, եօթը թերթ հայերէն, փոքր

դիրքով գլւետի: երի-բնիտի: թղ. 41, մէկ

թերթ անորոշ: թղ.

42—46, հինգ

թերթ հայերէն: թղ.

47—51, հինգ

թերթ յունարէն

կերեայ: թղ. 52—

53, երկու թերթ

հայերէն: թղ.

54—65, տասնու-

երկու թերթ յունարէն: թղ. 66, մէկ

թերթ հայերէն: թղ. 67—68, երկու թերթ

յունարէն: թղ. 69, մէկ թերթ հայերէն:

թղ. 70—73, չորս թերթ յունարէն: թղ.

74—81, ութ թերթ հայերէն: թղ. 82—83,

երկու թերթ յունարէն: թղ. 84—95,

տասնուերկու թերթ հայերէն: թղ. 96—98,

երկու թերթ յունարէն: թղ. 99—100,

երկու թերթ հայերէն թղ. 101—102, երկու

թերթ յունարէն: թղ. 103—105, երկու

թերթ հայերէն: թղ. 106—109, չորս թերթ

յունարէն: թղ. 110—117, ութ թերթ հայ-

երէն: թղ. 118—119, երկու թերթ յունա-

րէն: թղ. 120—123, չորս թերթ հայերէն:

թղ. 124—127, չորս թերթ յունարէն:

թղ. 128—130, երկու թերթ անորոշ: թղ.

131, մէկ թերթ հայերէն: թղ. 132—133,

երկու թերթ յունարէն: թղ. 134, մէկ

թերթ անորոշ: թղ. 135—136, եր-

կու թերթ հայերէն գլւագիր երկաթա-

գիր: թղ. 137—138, երկու թերթ յու-

նարէն: թղ. 139—140, երկու թերթ հայ-

երէն: թղ. 141—142, երկու թերթ յու-

նարէն:

Բաց ի գլխագիր երկաթագրերէն որոնք

նշանակուած են վերեւու, միւս հայերէն կրիսա-

գրերն միջն մեսրոպեան երկաթագիր են, եւ

յունարէները մանր գրով հնաձեւ. եւ սակայն

թէ ինչ կը պարունակէն կը մայ այժմ մեղի

անեանօթ:

* * *

Բ.

ՏԱԿՆԱԿՐԵՐ ՅԱՆԱՐԵՔՆԵՐԵՐ:

Կեսարիոյ հարաւային կողմը, բարձր բլուր-

ներու, ձորերու եւ տափարակ տեղերու վայ,

դեպ ի երմիան լեռը, գրեթէ 3—4 ժամ աեւ-

ողութեամբ կը տարածուուն կեսարացի թուրք

եւ հայ ժողովագեան այգիներն ու պարտեզ-

ները, ուր կ'անցընեն ամառուան տաք եղանակն

երեք ամսները:

Ցիշեալ այդիները

զատ զատ բաժին-

ներու բաժնուած են,

եւ իւրաքանչիրն

ունի իր տեղոյն ու

դիբերն համեմատ

առանձինն անուններ,

զոր օրնակ գարա-

տէրէ, Ասարճգդ, Զայ,

պիլօր, Մէրգիպանլը, Կիլէէ, Կըզզը քէչօչը, Կէ-

տերես, Հէթիթէլէր, Պէճէն, Մէրգեկ մէյսանը,

Սախա, Գարածավլիբան, Հասանաղ, Արավլար

Կէտիյի, Էսքի շէնիր, Շախչախ, Այրի զուճագ,

Պէշթէփէլէր, Աղեազը, Կէտէքիլէր, Քէրկեահ,

Պէշ պաշը, Չուգուր, Գանլը Խուրս, Գըրսա-

նարտ եւն:

Անզ մէշն հէտի շնէրի այգիներուն տեղ

անզ նշանաւու է որ առանցութեամբ կ'ըսուի

թէ հին Սոյն-ն է, որ զանազան գէպերու

արդիւքը աւերսիք գարձած է անշիստակ ժա-

մանակի մը մէշ, եւ Պարսից արիազետութեամ

ասեն իրը թէ այժմ այ կեսարին հիմուած

կամ ընդարձակուած է Այս աւանդութիւնը

որչափ առայդ հիմուանի շնէր գիտեր, բայց գի-

տենք եւ մեր աշքին առջեւն է, թէ յիշեալ

հէտի շնէր ըստած աեւլոյն մէշ հնամեննց

կըս մը կայ, ասդին անդին եւ գրեթէ ամէն

քայլափոխին, որպիսի են՝ հին պարիսպներու-

բեկորներ, աւրուած զի ճանապարհներ, կոր-

ծանած շնէրեր, եւ այլն, որոնք երեւեմ դի-

պուածով մը, երեւան կու գամ նոր այգի

ՆԱԽԱԿԻԼԻՆԵԱՆ - ՀԱԹՈՒԱՆ ՆԵՐԱՆԱԳՈՎ ԽՈՒԲՆՈՒՐ:

մը շինելու, կամ շինուած այդին հերկելու, տեղը մաքրելու և այլ գործողութեան մը ատեն նմէ մասնաւոր որ կանոնաւոր պեղալուներ կատարելու նյոյ առեցըն վրայ, անշշլու մեծամեծ հնարժունք երեւ ան կու զան, եւ ու անգութիւնը կը հաստատի:

Ա երիքը յիշեալ էսոյ վեհիք տեղւոցն մէկ
կողմը՝ պատահմամբ գտնուեցան երիք գ երեղ-
ման քովէ քով, որոնց մէջն եղան մարմարեայ
կամ հծեա վեց հաս ծաղկակար տապանա-
քարիք յօւնաբէն արձանագրութեամբ: Տապա-
նաքարիքուն մէկին արձանագրութեան գրեն
եղուած անկանչեռուն եղու են, միւս հինգ հա-
սիլը որոշ կը կարդացուին, զորս կընդօրինակեմ
պատեղ:

Քարերն այժմ կենարից Հռովմէ ական
Հայոց հովի Գերապայծառ Պօղոս եպիսկոպոսին
Ճեռքն են եկեղեցւոյն բակին մէկ կողման
փոխուած :

Յառաջ բերենք արձանագրութիւնները
կարդաւ:

**ΑΥΡΗΑΙΟΣ ΓΟΡΓΙΑΝΟΣ
ΚΑΣΚΕΛΙΩ ΚΕΔΑΔΟΥ
ΠΑΤΡΙ ΚΑΙ ΛΟΝΓΕΙΝΗΣ
ΤΡΑΤΟΝΙΚΟΥ ΜΗΤΡΙ
ΤΟΙΣΓΑΥ ΚΥΤΤΑΟΙΣ
ΜΝΗΜΗΣ ΧΑΡΙΝ.**

**ΑΙΓΑΩΝ ΔΕΩΝΙΔΑ ΔΕΩΝΙΔΟ
Υ ΤΩΝΑΡΙ ΜΝΗΜΗΣ ΕΝΕΚΑ.**

**Τ. ΦΑ. ΙΑΣΩΝ ΗΡΚΑΕΙΗ ΔΙΑ
ΓΥΝΑΚΙ ΤΗΓΑΥ ΚΥΤΑΘΗ
ΜΝΗΜΗΣ ΕΝΕΚΑ.
ΤΙ. ΦΑ. ΙΑΣΩΝ ΖΩΝ
ΚΑΙΦΟΡΟΝΟΝ ΕΛΥΤΟ.**

*ΙΟΥΔΙΑ ΚΑΙ ΣΕΚΟΥΝΔΑ.
ΑΙΜΗΤΡ ΜΗΤΡΟΔΩΡΩ
ΜΝΗΜΗΣ ΕΝΕΚΑ.*

*Εἰναι τε πρώτη ΙΟΥΔΙΑ ΜΗΤΗΡ ΚΑΙ ΚΛΗΜΗΣ
ΑΔΕΛΦΟΣ ΑΥΓΟΥΣΤΑ ΛΩΛΟΓΟΥ
ΜΝΗΜΗΣ ΧΑΡΙΝ.*

Աերջին պահուն ընդունեցայ Շռունճուսուն
կամ Մանամ գիւղաբարթէն երբեմն կեսարից
Ս. Կարապետի վանուց գիշերօթիկ վարժարանի
աշակերտ, այժմ կեսարից մայր - եկիղեցւոյն
Հային անքարտարանին տնօրէն դասառու խա-
յալյէլ էֆ. Ըսլանեանի ձեռքոք տապանաքարի
մը յանորդ արձանագրութիւնն ալ, զոր կը գնեմ
այս տեղ.

*NAPAMOACKIMAHO MAITQ
NATIMNHMHG ENEKA NAMHZQC
E AYTH KAI TQAISEP ANESTHOC.*

Էսէի վեհից մէջ ասկէ ետքն ալ եթէ ե-
րեւան գան նմանօրինակի համ ուրիշ յիշատա-
կարաններ, կը խոսանանք անոնք ալ հրատարա-
կութեան տապ, ի դիտութիւն պատմագրաց եւ
գոյցէ իրբեւ չնին ծառայութիւն մ'ալ ընդհ.՝
պատմութեան:

Հ-ԱՐԵՎՈ- Կ-ԱՎԻ-ՆԵ-Լ Բ-ԱՎԵՐ-

Այս երեք կնիքները, թէեւ ոչ հաստատապէս այլ կարծեօք միայն՝ թէ Հաներոպատկանն, աւելլդդ չենք համարիր գնել հոս:

8. 4. 9.

ФОРМЫ РЕГИОНАЛЬНОГО ПЛАНИРОВАНИЯ

Առևելական ունինք տեսարկ մը գործ գեր .
Յավելայ Վրդ . Անասարձեան , որուն մը բնապիրը
Եւ ցոյշնէ նաև բոլոնդախութիւննէ՝ “Ակրօ^ւ
Աւորդեան բեւեապիր Արձանագրութեանց .
” (Diome des Inscriptions cunéiformes urartiques
Տօմէ 1898, 8°, pp. 23): Հեղինակն իրեւ հինգ
առարինքներ վեր զաղած էր Նախահայոց այս ար-
անապատագ ուսու Թամարագ թեամբ , որուն ի
վկացան եւ գլուխաբարք Ասէ ու շշակայըլ
առանուելլ՝ նախ Անանեա ու Տոսպեան եւ յետոյ,
իշխատերու հետ առութեանց ալ շշական ընդար-
ականիկով՝ Ուրարտան հուրուցաւ ու կը իջակի
իշխանականներով : Սորեսանանան արձանագիտա-
թեան զարդացմաններուն եւրու գիտութ էր ասոնց
նիթերցուն ապահով կերպով հաստատել . բայց
միշտ որուն որու գրաւանքն ասականի միհեմ է
եւ ինչ լցուամիտի վերպարբեր է եւ այնպէս որ
իշխանականա անհանօթ լեռու մանուկանեա :

Զարմանակ երեւնալու էթ թէ ինչպէս կրնան
եւեւուադիններ կարգացովի եւ նույ մեխութի,
ասոցմ ազգի մ'ամբողջ պատմութիւնը հանուիլ,
ասական ու ուսումն ի գործ քրառա են ինչ կարդ
լըսաշ նկատամաք տարակցաներ ունենալ ։ Ըստ
Երեցման մասին որ եւ է ինդիր չկայ ։ Ասան զի
այս հական բէ-եւ-ոչչէնք - շնչնէր գրեթե բոր-
ովին նոյն են նորարարութանաեց բէ-եւուադիններու
ըստաց հետ, ուստի պէտք են այսու կարգա-
ովի ինչպէս մըսները ։ Խօսնան ալ մեխութի մեծ
իրաւութիւն կու տան գ-րադուածէնէց որոնց ար-
են Օպպերա մասնիք եղած էր 1863ին, այսինքն՝
լեռայլ առաջնորդութիւն յայսուն որոշ բէ-եւաձեւեր,
ու այս կու որ ծանօթ է համար ասունական ամբան-
ութիւններին կը գտնէնք հայկականաց մէջ ալ.
յնպէս որ նշաններուն իմաստը ծանօթ է, բայց